

SKARBY KULTURY

UNESCO

LISTA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

KORYNA DYLEWSKA

SKARBY KULTURY

UNESCO

SKARBY KULTURY UNESCO

LISTA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

AFRYKA 15

ALGERIA WIDOWISKO MUZYCZNO-POETYCKIE AHELLIL Z REGIONU GOUARA.....	16
ALGERIA TRADYCJE WESELNE Z REGIONU TILIMSAN.....	17
ALGERIA DOROCZNA PIELGRZYMKA SUFICH DO MAUZOLEUM ABD AL-KADIRA W EL-ABIOD.....	17
ALGERIA OBRZĘDY I CEREMONIE SEBEĪBA W OAZIE DŻANAT.....	18
ALGERIA/MALI/NIGER TRADYCJA MUZYCZNA IMZAD TUAREGÓW Z ALGERII, MALI I NIGRU.....	19
BENIN/NIGERIA/TOGO UROCZYSTOŚĆ GELEDE.....	20
BOTSWANA GARNCARSTWO W REGIONIE KGATLENG W BOTSWANIE.....	20
BURKINA FASO/MALI/WYBRZEŻE KOŚCI SŁONIOWEJ BALAFON — TRADYCYJNY INSTRUMENT Z AFRYKI ZACHODNIEJ.....	21
BURUNDI OBRZĘDOWY TANIEC Z BĘBNEM KRÓLEWSKIM.....	21
ETIOPIA ŚWIĘTO MESKEL.....	22
GAMBIA/SENEGAL TANIEC KANKURANG PLEMION MANDINKA.....	22
GWINEA ŚWIĘTY INSTRUMENT SOSO-BALA Z NIAGASSOLI.....	23
KENIA ŚWIĘTE GAJE KAYA LUDU MIJIKENDA.....	23
KENIA TANIEC ISUKUTI SPOŁECZNOŚCI ISUKHA I IDAKHO Z ZACHODNIEJ KENII.....	24
MADAGASKAR RĘKODZIEŁO W DREWNI SPOŁECZNOŚCI ZAFIMANIRY.....	25
MALAWI UZDRAWIAJĄCY TANIEC VIMBUZA.....	26
MALAWI TCHOPA — OFIARNY TANIEC LUDU LOMWE.....	26
MALAWI/MOZAMBIK/ZAMBIA TANIEC GULE WAMKULU STOWARZYSZENIA NJAU.....	27
MALI OBRZĘDOWOŚĆ PLEMION YAARAL I DEGAL.....	27
MALI SANKÉ MON — RYTUAŁ WSPÓLNEGO POŁOWU RYB.....	28
MALI CEREMONIA KAMABLON W KANGABIE.....	28
MALI RYTUAŁ MĄDROŚCI TAJNEGO STOWARZYSZENIA KÔRÉDUGAW.....	29
MALI TAŃCE Z MASKAMI I KUKŁAMI W MARKALI.....	29
MAURETANIA EPOS MAURETAŃSKI T'HEYDINN.....	30
MAURITIUS TRADYCYJNA SEGA MAURYTYJSKA.....	31
MOZAMBIK KSYLOFONY TIMBILA SPOŁECZNOŚCI CHOPÍ.....	31
NIGER ŻARTY O POKREWIEŃSTWIE W NIGRZE.....	32
NIGERIA SYSTEM PRZEPOWIADANIA PRZYSZŁOŚCI IFÁ.....	32
NIGER PARADA MASEK IJELE.....	33
REPUBLIKA ŚRODKOWOAFRYKAŃSKA ŚPIEW POLIFONICZNY PIGMEJÓW AKA Z AFRYKI ŚRODKOWEJ.....	33
SENEGAL XOOY — OBRZĘDY SERERÓW.....	34
UGANDA UCANDYJSKA TKANINA Z KORY DRZEWA.....	35
UGANDA BICWALA — MUZYKA I TANIEC KRÓLESTWA BUSOGA.....	36
UGANDA TRADYCJA EMPAAKO W ZACHODNIEJ UGANDZIE.....	36
UGANDA OBRZĘD OCZYSZCZAJĄCY CHŁOPCÓW Z PLEMENIA LANGO W ŚRODKOWO-PÓŁNOCNEJ UGANDZIE.....	37
WYBRZEŻE KOŚCI SŁONIOWEJ GBOFE Z AFUNKAH — MUZYKA TRĄBEK POPRZECZNYCH SPOŁECZNOŚCI TAGBANA.....	37
ZAMBIA MASKARADA MAKISZI.....	38
ZIMBABWE TANIEC MBENDE JERUSAREMA.....	39

AMERYKA ŁACIŃSKA 41

ARGENTYNA/URUGWAJ TANGO.....	42
BELIZE/GWATEMALA/HONDURAS/NIKARAGUA JĘZYK, TANIEC I MUZYKA GRUPY ETNICZNEJ GARIFUNA.....	43
BOLIWIA KARNAWAŁ W ORURO.....	44
BOLIWIA KULTURA SPOŁECZNOŚCI KALLAWAJA.....	45
BOLIWIA ICHAPEKENE PIESTA, NAJWIĘKSZE ŚWIĘTO W SAN IGNACIO DE MOXOS.....	45
BOLIWIA WIDOWISKA PUJILLAY I AYARICHI.....	46
BRAZYLIA USTNE I GRAFICZNE ŚRODKI WYRAZU LUDU WAJAMPI.....	47
BRAZYLIA SAMBA DE RODA Z RECÔNCAVO W BAHII.....	47
BRAZYLIA YAOKWA, OBRZĘD SŁUŻĄCY ZACHOWANIU PORZĄDKU SPOŁECZNEGO I KOSMOLOGICZNEGO.....	48
BRAZYLIA FREVO, SZTUKA WIDOWISKOWA ZWIĄZANA Z KARNAWAŁEM W RECIFE.....	48
BRAZYLIA CÍRIO DE NAZARÉ.....	49
BRAZYLIA KRĄG CAPOEIRA.....	49
CHILE BAILE CHINO.....	50
DOMINIKANA PRZESTRZEŃ KULTUROWA BRACHTWA DUCHA ŚWIĘTEGO Z VILLA MELLA.....	51
DOMINIKANA TRADYCJA WIDOWISK TANECZNYCH COCOLO.....	51
EKWADOR WYPŁATANIE KAPELUSZY SŁOMKOWYCH W EKWADORZE.....	52
EKWADOR/PERU DZIEDZICTWO PRZEKAZU USTNEGO I KULTUROWYCH ŚRODKÓW WYRAZU LUDU ZÁPARA.....	53
GWATEMALA TRADYCJA WIDOWISK TANECZNYCH RABINAL ACHÍ.....	53
GWATEMALA CEREMONIA PAACH Z OKAZJI ZBIORÓW KUKURYDZY.....	54
JAMAJKA DZIEDZICTWO MAROON W MIEŚCIE MOORE.....	54
KOLUMBIA KARNAWAŁ W MIEŚCIE BARRANQUILLA.....	55
KOLUMBIA PRZESTRZEŃ KULTUROWA PALENQUE DE SAN BASILIO.....	56
KOLUMBIA KARNAWAŁ NEGROS Y BLANCOS.....	56
KOLUMBIA WIELKANOCNE PROCESJE W MIEŚCIE POPAYÁN.....	57
KOLUMBIA MUZYKA NA MARIMBĘ I TRADYCYJNE ŚPIEWY Z REGIONU POŁUDNIOWEGO PACYFIKU W KOLUMBII.....	58
KOLUMBIA SYSTEM PRAWNY SPOŁECZNOŚCI WAYÚU, PRAKTYKOWANY PRZEZ PŪTCHIPŪ'ŪI.....	59
KOLUMBIA TRADYCJE SZAMANÓW JAGUARÓW.....	60
KOLUMBIA ŚWIĘTO KU CZCI ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU W QUIBÓ.....	60
KUBA TUMBA FRANCESA, MUZYKA Z ORIENTE.....	61
MEKSYK OBCHODY LA DÍA DE LOS MUERTOS.....	61
MEKSYK MIEJSCA PAMIĘCI I ŻYWE TRADYCJE INDIAN OTOMÍ CZICIMEKA Z REGIONU TOLIMÁN.....	62
MEKSYK RYTUAŁ VOLADORES.....	63
MEKSYK LOS PARACHICOS W TRADYCYJNYM STYCZNIOWYM ŚWIĘCIE W CHIAPA DE CORZO.....	64
MEKSYK PIREKUA, TRADYCYJNA PIEŚŃ SPOŁECZNOŚCI PUREPECHA.....	64
MEKSYK TRADYCYJNA KUCHNIA MEKSYKAŃSKA JAKO PRADAWNA, ŻYWA KULTURA WSPÓLNOTOWA, WEDŁUG WZORU Z MICHOACÁN.....	65
MEKSYK MARIACHI, ŚPIEW I MUZYKA NA INSTRUMENTY STRUNOWE I TRĄBKĘ.....	66

NIKARAGUA El Güegüense	67	PERU Święto Matki Bożej z Candelarii w Puno	72
PERU Sztuka wyrobu tkanin z wyspy Taquile	67	URUGWAJ Muzyka candombe i jej przestrzeń	
PERU Huacónada, taniec rytualny z regionu Mito	68	społeczno-kulturowa	73
PERU Taniec z nożycami	69	WENEZUELA Tańczące diable w obchodach Bożego Ciała w Wenezueli	74
PERU Eshuva: śpiewane modlitwy plemienia Huachipaeri w języku harákmbut	70	WENEZUELA Obchody święta ku czci św. Piotra Apostoła	
PERU Pielgrzymka do sanktuarium w Qoyllu Rit'i	70	w Guarenas i Guatire	74
PERU Wiedza, umiejętności i zwyczaje		WENEZUELA Tradycje ustne ludu Mapoyo i związane z nimi symboliczne miejsca	
związane z doroczną budową wiszącego mostu Q'eshwachaka	71	na ziemiach przodków	75

AZJA I OCEANIA

77

AZERBEJDŻAN Tradycja muzyczna aszyków	78	CHINY Tradycja Yimakan plemienia Hezhe	108
AZERBEJDŻAN Tar — instrument Kaukazu	78	CHINY Chiński teatr cieni	109
AZERBEJDŻAN Czwokan — tradycyjny sport konny	79	CHINY Strategia kształcenia następnych pokoleń	
AZERBEJDŻAN Tradycyjna sztuka wytwarzania i symbolika chust kelaghayi	80	wykonawców sztuki lalkarskiej Fujian	110
AZERBEJDŻAN Święto Nowruz	80	CHINY Tradycja zhusuan	110
BANGLADESZ Pieśni baulów	81	FILIPINY Śpiewy hudhud z Ifugao	111
BANGLADESZ Tradycyjna sztuka tkacka džamdani	82	FILIPINY Epos Darangen ludu Maranao w regionie jeziora Lanao	111
BHUTAN Drametse ngachan — taniec masek z bębnami	83	INDIE Kudijattam: teatr sanskrytu	112
CHINY Opera kunqu	84	INDIE Tradycja recytacji wedyjskiej	113
CHINY Sztuka muzyki guqin	85	INDIE Widowisko ramlila	113
CHINY Sztuka Ujgur Muqam w regionie Sinkiang	85	INDIE Ramman, festiwal religijny i rytualny teatr z Uttarakhandu	114
CHINY Projektowanie i budowa chińskich mostów łukowych	86	INDIE Widowisko rytualne mudjetu	114
CHINY Noworoczny festiwal Qiang	86	INDIE Śpiew i tańce ludowe społeczności Kalbelia w Radżastanie	115
CHINY Tradycyjne techniki włókiennicze grupy etnicznej Li	87	INDIE Taniec chhau	116
CHINY Sztuka chińskich pieczęci	88	INDIE Recytacja świętych tekstów buddyjskich w Ladakhu	117
CHINY Technika druku chińskich drzeworytów	89	INDIE Sankirtan, rytualny śpiew, muzyka i taniec z Manipuru	117
CHINY Chińska kaligrafia	90	INDIE Tradycja wyrobu mosiężnych i miedzianych naczyń	
CHINY Chińskie wycinanki	91	w Jandiala Guru w Pendżabie	118
CHINY Tradycyjne chińskie mistrzostwo architektury drewnianej	91	INDONEZJA Teatr lalek wajang	118
CHINY Sztuka produkcji tkaniny nankin yunjin	92	INDONEZJA Indonezyjski keris	119
CHINY Święto Smoczyc Łodzi	93	INDONEZJA Indonezyjski batik	119
CHINY Taniec koreańskich rolników	94	INDONEZJA Angklung — instrument muzyczny	120
CHINY Epopeja o królu Gesarze	94	INDONEZJA Taniec saman z Aceh	120
CHINY Wielka Pieśń Dongów	95	INDONEZJA Noken — tradycyjne torby z Papui	121
CHINY Tradycja muzyczna hua'er	95	IRAN Tradycja muzyczna radif	121
CHINY Epos o Manasie	95	IRAN Tradycyjna muzyka z regionu Chorasán	122
CHINY Wierzenia i zwyczaje związane z boginią Mazu	96	IRAN Rytualna sztuka dramatyczna ta'ziya	122
CHINY Khoomei — mongolski śpiew gardłowy	96	IRAN Rytuały pahlevani i zoorkhanei	123
CHINY Tradycja muzyczna nanyin	97	IRAN Tradycja tkania dywanów z regionu Fars	124
CHINY Sztuka regong	97	IRAN Tradycyjna sztuka tkania dywanów z Kaszanu	124
CHINY Hodowla jedwabników i produkcja jedwabiu	98	IRAN Naqqali — irańska sztuka opowiadania	125
CHINY Opera tybetańska	99	IRAN Lenj — tradycyjne irańskie statki	125
CHINY Technologia wypalania ceramiki z Longouanu	100	IRAN Rytuały ghaliszujan w Maszhad-e Ardehal w mieście Kaszan	125
CHINY Tradycja produkcji papieru ryżowego xuan	101	JAPONIA Teatr no	126
CHINY Tradycja muzyczna z miasta Xi'an	102	JAPONIA Teatr lalek bunraku	127
CHINY Opera Yueju	103	JAPONIA Teatr kabuki	128
CHINY Meshrep	104	JAPONIA Taniec akiuno taue odori	129
CHINY Technologia budowania wodoszczelnych przedziałów		JAPONIA Taniec chakkirako	129
w chińskich dżonkach	105	JAPONIA Rytuał daimokutate	130
CHINY Chińska technika druku z zastosowaniem		JAPONIA Widowisko dainichido bugaku	131
drewnianych ruchomych czcionek	106	JAPONIA Muzyka dworska gagaku	132
CHINY Akupunktura i moksoterapia w tradycyjnej chińskiej medycynie	107	JAPONIA Widowisko hayachine kagura	132
CHINY Opera pekińska	108	JAPONIA Parada Furiyumono w mieście Hitachi	133

JAPONIA	OBRZĘD KOSHIKIJIMA NO TOSHIDON.....	133	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	KRÓLEWSKI RODOWY OBRZĘD I MUZYKA RYTUALNA W ŚWIĄTYNI JONGMYO.....	150
JAPONIA	TRADYCYJNE TKANINY RAMIA Z REGIONU UONUMA.....	133	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	EPICKIE PIEŚNI PANSORI.....	150
JAPONIA	SEKISHU-BANSHI — TRADYCJA CZERPIANIA PAPIERU Z REGIONU IWAMI.....	134	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	FESTIWAL GANGNEUNG DANOJE.....	151
JAPONIA	RYTUAŁ OKU-NOTO NO AENOKOTO.....	134	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	TANIEC CHEYONGMU.....	152
JAPONIA	TRADYCYJNE TAŃCE AJNŌW.....	135	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	RYTUALNY TANIEC GANGGANGSULLAE.....	152
JAPONIA	PROCESJA YAMAHOKO NA FESTIWALU GION W KIOTO.....	135	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	RYTUAŁ YEONGDEUNGUT.....	153
JAPONIA	KUMI-ODORI — TEATR MUZYCZNY Z WYSPIY OKINAWA.....	136	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	TEATR NAMSADANG NORI.....	153
JAPONIA	TECHNIKA TKANIA JEDWABNYCH TKANIN YUKI-TSUMUGI.....	136	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	RYTUAŁ YEONGSANJAE.....	154
JAPONIA	MIBU NO HANA TAUE — RYTUAŁ ROLNICZY.....	137	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	DAEMOKJANG — TRADYCYJNA ARCHITEKTURA DREWNIANA.....	154
JAPONIA	SADA SHIN NOH — ŚWIĘTY TANIEC W ŚWIĄTYNI SADA W MATSUE.....	137	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	GAGOK — TRADYCYJNE PIEŚNI LIRYCZNE.....	155
JAPONIA	NACHI NO DENGAKU — WIDOWISKO RYTUALNE W ŚWIĄTYNI KUMANO NACHI.....	138	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	JULTAGI — SZTUKA LINOSKOCZKÓW.....	155
JAPONIA	WASHOKU — NOWOROCZNE TRADYCJE ŻYWIENIOWE.....	138	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	TAEKHYEON — KOREAŃSKA SZTUKA WALKI.....	156
JAPONIA	WASHI — TRADYCYJNA TECHNIKA WYROBU PAPIERU.....	139	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	TRADYCYJNE TKACTWO W REGIONIE HANSAN.....	156
KAMBODŻA	BALET KRÓLEWSKI KAMBODŻY.....	139	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	TRADYCJA KIMJANG.....	157
KAMBODŻA	SBEK THOM — TEATR CIENI KHMERÓW.....	140	REPUBLIKA KOREI (KOREA POŁUDNIOWA)	LUDOWE WIDOWISKO MUZYCZNO-TANECZNE NONGAK.....	157
KAZACHSTAN	TRADYCJA MUZYCZNA DOMBRA KŪJ.....	140	UZBEKISTAN	TRADYCJE BOYSUN.....	158
KAZACHSTAN/KIRGISTAN	TRADYCJA BUDOWANIA JURT KIRGISKICH I KAZACHSKICH.....	141	UZBEKISTAN	TRADYCJA MUZYCZNA KATTA ASHULA.....	158
KIRGISTAN	AKYNOWIE — KIRGISCY OPOWIADACZE.....	142	UZBEKISTAN	ASKYA — SZTUKA DOWCIPNYCH DIALOGÓW.....	158
KIRGISTAN	ALA-KIYIZ I SHYRDAK — KIRGISKIE FILCOWE DYWANY.....	142	VANUATU	RYŚUNKI NA PIASKU W VANUATU.....	159
KOREA PÓŁNOCNA	LUDOWA PIEŚŃ ARIRANG.....	143	WIETNAM	NHA NHAC — WIETNAŃSKA MUZYKA DWORSKA.....	159
KRÓLESTWO TONGA	TRADYCJA TANECZNO-MUZYCZNA LAKALAKA.....	143	WIETNAM	TRADYCJA GRY NA CONGACH.....	160
MALEZJA	TEATR MAK YONG.....	144	WIETNAM	TRADYCJA ŚPIEWCÓW CA TRŨ.....	160
MONGOLIA	TRADYCJA MUZYCZNA MORIN CHUUR.....	144	WIETNAM	PIEŚNI LUDOWE QUAN HỌ BẮC NINH.....	161
MONGOLIA	TANIEC LUDOWY BIVELGEE.....	145	WIETNAM	UROČYSTOŚCI GIÓNG W ŚWIĄTYNIACH PHŨ ĐỒNG I SÓC.....	161
MONGOLIA	TRADYCJA EPICKA TUULI.....	145	WIETNAM	PIEŚNI XOAN Z PHŨ THỌ.....	162
MONGOLIA	TRADYCJA MUZYCZNA TSUUR.....	146	WIETNAM	ŚWIĘTO KRÓLÓW HÙNG W PHŨ THỌ.....	162
MONGOLIA	SOKOLNICTWO.....	146	WIETNAM	TRADYCJA MUZYCZNA ĐỜN CA TÀI TỬ.....	163
MONGOLIA	MONGOLSKI ŚPIEW GARDŁOWY KHOOMEI.....	147	WIETNAM	VÍ I GIÃM — PIEŚNI LUDOWE Z NGHỆ TĨNH.....	163
MONGOLIA	TRADYCYJNY FESTIWAL NAADAM.....	147			
MONGOLIA	TECHNIKA WYKONYWANIA PIEŚNI URTYN DUU.....	148			
MONGOLIA	KALIGRAFIA MONGOLSKA.....	148			
MONGOLIA	TRADYCYJNE RZEMIOSŁO I ZWYCZAJE ZWIĄZANE Z NAMIOTEM MONGOLSKIM CER.....	149			
MONGOLIA	SZACAJ CHARWAA — MONGOLSKA GRA W KOŚCI.....	149			

EUROPA 165

ALBANIA	ALBAŃSKI ŚPIEW IZOPOLIFONICZNY.....	166	BIAŁORUŚ	RYTUAŁ KALYADY, BOŻONARODZENIOWYCH CARÓW.....	177
ARMENIA	MUZYKA GRANA NA DUDUKU.....	166	BOŚNIA I HERCEGOWINA	SZTUKA HAFTU ZE ZMIJANJE.....	177
ARMENIA	SYMBOLIZM I KUNST ORMIAŃSKICH CHACZKARÓW.....	167	BULGARIA	BISTRITSA BABI.....	177
ARMENIA	RECYTACJA ORMIAŃSKIEGO EPOSU DAWID Z SASUNU.....	168	BULGARIA	NESTINARSTWO W BULGARSKICH WIOSKACH.....	178
ARMENIA	LAWASZ - KULTUROWE ZNACZENIE ORMIAŃSKIEGO CHLEBA.....	168	BULGARIA	KILIMY Z CZIPROWCI.....	178
AUSTRIA	KARNAWAŁOWY POCHÓD SCHEMENLAUFEN W IMST.....	169	CHORWACJA	KARNAWAŁOWA PARADA DZWONNIKÓW Z KOSTAVU.....	179
BELGIA	KARNAWAŁ W BINCHE.....	170	CHORWACJA	OBCHODY DNIA ŚW. BŁĄŻEJA W DUBROWNIKU.....	179
BELGIA	PROCESJA PRZENAJŚWIĘTSZEJ KRWI W BRUGII.....	171	CHORWACJA	SZTUKA KORONCZARSTWA.....	180
BELGIA	HOUTEM JAARMARKT, DOROCZNY JARMARK ZIMOWY I TARG BYDŁA W SINT-LIEVENS-HOUTEM.....	172	CHORWACJA	PROCESJA ZA KRZYŻEM NA WYSPIE HVAR.....	180
BELGIA	KARNAWAŁ W AALST.....	172	CHORWACJA	WIOSENNA PROCESJA KRÓLÓW I KRÓLOWYCH W GORJANI.....	181
BELGIA	KRAKELINGEN I TONNEKENSBRAND, ŚWIĘTO OGNI I CHLEBA POD KONIEC ZIMY W GERAARDSBERGEN.....	173	CHORWACJA	TRADYCJA WYROBU DREWNIANYCH ZABAWEK DLA DZIECI Z REGIONU HRVATSKO ZAGORJE.....	181
BELGIA	OBRZĘD PRZEJŚCIA W LEUVEN.....	173	CHORWACJA	DWUGŁOSOWY ŚPIEW I MUZYKA W SKALI ISTRYJSKIEJ.....	182
BELGIA	MARSZE W ENTRE-SAMBRE-ET-MEUSE.....	174	CHORWACJA	ŚPIEW OJKANJE.....	182
BELGIA	KONNE POŁOWY KREWETEK W OOSTDUINKERKE.....	175	CHORWACJA	SINJSKA ALKA — TURNIEJ RYCERSKI W SINJ.....	183
BELGIA/FRANCJA	POCHÓD OLBRAZYMÓW I SMOKÓW W BELGII I FRANCJI.....	176	CHORWACJA	SZTUKA WYROBU PIERNIKÓW Z PÓŁNOCNEJ CHORWACJI.....	183
			CHORWACJA	MUZYKA BEČARAC ZE WSCHODNIEJ CHORWACJI.....	184

CHORWACJA NIJEMO KOŁO — TRADYCYJNY TANIEC Z DALMACJI	184	LITWA LITEWSKIE PIEŚNI POLIFONICZNE SUTARTINĖS	202
CHORWACJA KLAPA — TRADYCJA WIELOGŁOSOWEGO ŚPIEWU Z DALMACJI	184	LITWA SZTUKA RZEźBIENIA KRZYŻY I ICH SYMBOLIKA	203
CHORWACJA/CYPR/HISZPANIA/GRECJA/MAROKO/PORTUGALIA/WŁOCHY DIETA ŚRÓDZIEMNOMORSKA	185	LUKSEMBURG TANECZNY POCHÓD W ECHTERNACH	203
CYPR TRADYCJE KORONCZARSKIE Z LEFKARY	186	ŁOTWA TRADYCJE SPOŁECZNOŚCI SUJTÓW	204
CYPR ZAWODY POETYCKIE TSIAITISTA	186	MACEDONIA OBCHODY ŚWIĘTA CZTERDZIEŚCI MĘCZENNIKÓW W SZTIPIE	204
CZECHY TANIEC SLOVÁCKO VERBUŇK	186	MACEDONIA KOPAČKA — LUDOWY TANIEC ZE WSI DRAMČE	205
CZECHY OBRZĘDY KOŃCA KARNAWAŁU WE WSIACH REGIONU HLÍNECKO	187	PORTUGALIA PORTUGALSKIE PIEŚNI FADO	205
CZECHY POCHÓD KRÓLÓW W POŁUDNIOWO-WSCHODNICH CZECHACH	188	PORTUGALIA ŚPIEW WIELOGŁOSOWY CANTE ALENTEJANO	206
ESTONIA PRZESTRZEŃ KULTUROWA KIHNU	188	ROSJA PRZESTRZEŃ KULTUROWA I KULTUROWY PRZEKAZ USTNY SEMEJSKIE	206
ESTONIA LEELO — POLIFONICZNY ŚPIEW Z REGIONU SETOMAA	189	ROSJA OLONKHO — JAKUCKI EPOS HEROICZNY	207
ESTONIA TRADYCJE ZWIĄZANE Z SAUNĄ DYMNĄ REGIONIE VÕRU	189	RUMUNIA TRADYCJA ČALUȘ	207
ESTONIA/LITWA/ŁOTWA FESTIWALE PIEŚNI I TAŃCA W KRAJACH BAŁTYCKICH	190	RUMUNIA TRADYCYJNE PIEŚNI DOINA	208
FRANCJA PACHJELLA, ŚWIECKA I LITURGICZNA TRADYCJA ŚPIEWU WIELOGŁOSOWEGO NA KORSYCE	190	RUMUNIA WYRÓB CERAMIKI W HOREZU	208
FRANCJA SZTUKA TKANIA GOBELINÓW Z AUBUSSON	191	RUMUNIA, MOŁDAWIA ZWYCZAJ CHODZENIA PO KOŁĘDZIE W WIGILIĘ BOŻEGO NARODZENIA	209
FRANCJA TRADYCJA MUZYCZNA MALOYA	192	SERBIA SLAVA, UROCZYSTOŚĆ KU CZCI PATRONA RODZINY	209
FRANCJA TRADYCJA ZNAKOWANIA I DOPASOWYWANIA W KONSTRUOWANIU DREWNIANYCH BUDOWLI	192	SŁOWACJA FUJARA SŁOWACKA	210
FRANCJA COMPAGNONNAGE — CZELADNICTWO WE FRANCJI	193	SŁOWACJA MUZYKA Z TERCHOVEJ	210
FRANCJA FRANCUSKA TRADYCJA BIESIADNA	193	TADŻYKISTAN/UZBEKISTAN MUZYKA SZASZMAKAM	211
FRANCJA KORONKI Z ALENÇON	194	TURCJA MEDDAH, PUBLICZNI OPOWIADACZE HISTORII	211
FRANCJA FRANCUSKA TRADYCJA JEŻDZIECKA	194	TURCJA CEREMONIA MEWLEWI SEMA	212
FRANCJA FEST NOZ — BRETOŃSKI ZWYCZAJ WSPÓLNEGO ŚWIĘTOWANIA	195	TURCJA TRADYCJA BARDOWSKA ASZYKÓW	212
FRANCJA PROCESJE Z RELIKWIARZAMI W REGIONIE LIMOUSIN	195	TURCJA TEATR CIENI KARAGÖZ	213
FRANCJA GWOKA — MUZYKA, ŚPIEW, TANIEC I ZWYCZAJE Z GWADELUPY	196	TURCJA KIRKPINAR - FESTIWAL ZAPASÓW W OLIWIE	214
GRECJA UMIEJĘTNOŚCI ZWIĄZANE Z UPRAWĄ MASTYKSU NA WYSPIE CHIOS	196	TURCJA TRADYCYJNE SPOTKANIA SOHBET	214
GRUZJA GRUZIŃSKI ŚPIEW POLIFONICZNY	197	TURCJA SEMAH - RYTUAŁ WYZNAWCÓW ALEWIZMU-BEKTASZYZMU	215
GRUZJA TRADYCYJNA GRUZIŃSKA METODA WYROBU WINA	197	TURCJA ŚWIĄTECZNA POTRAWA KEŞKEK	215
HISZPANIA MISTERIUM W ELCHE	198	TURCJA ŚWIĘTO MESİR MACUNU	216
HISZPANIA FESTIWAL PATUM W MIEŚCIE BERGA	198	TURCJA TRADYCJA PRZYRZĄDZANIA I PICIA KAWY PO TURECKU	216
HISZPANIA TRYBUNAŁY IRYGACYJNE ŚRÓDZIEMNOMORSKIEGO WYBRZEŻA HISZPANII: RADA MĘDRCÓW Z MURCJI, TRYBUNAŁ WODNY Z WALENCJI	199	TURCJA EBRU - SZTUKA MALOWANIA NA WODZIE	217
HISZPANIA JĘZYK GWIZDÓW Z WYSPIY LA GOMERA	199	UKRAINA MALARSTWO DEKORACYJNE Z PETRYKIWKI	217
HISZPANIA ANDALUZYJSKIE FLAMENCO	200	WĘGRY BUSÓJÁRÁS W MOHACZU	218
HISZPANIA LUDZKIE WIEŻE W HISZPANII	200	WĘGRY SZTUKA HAFTU MATYÓ	218
HISZPANIA PIEŚŃ SYBILLI NA MAJORCE	201	WŁOCHY OPERA DEI PUPI - SYCYLIJSKI TEATR LALEK	219
HISZPANIA ŚWIĘTO MATKI BOŻEJ DOBREGO ZDROWIA W ALGEMESI	201	WŁOCHY CANTU A TENORE - ŚPIEW POLIFONICZNY Z SARDYNII	220
HISZPANIA LA FIESTA DE LOS PATIOS W KORDOWIE	202	WŁOCHY TRADYCYJNE LUTNICTWO W CREMONIE	221
		WŁOCHY PROCESJE RELIGIJNE Z PLATFORMAMI I FIGURAMI	222
		WŁOCHY TRADYCJA UPRAWIANIA WINOROŚLI NA WYSPIE PANTELLERIA	223

KRAJE ARABSKIE 225

EGIPT EPOS AL-SIRA AL-HILALIJA	226	MAROKO PRAKTYKI I UMIEJĘTNOŚCI ZWIĄZANE Z DRZEWEM ARGANOWYM	233
IRAK IRACKIE MAKAM	227	OMAN MUZYKA I TANIEC AL-BAR'AH Z OMAŃSKICH DOLIN DHOFARI	234
JEMEN PIEŚNI JEMEŃSKIE Z SANY	227	OMAN, ZJEDNOCZONE EMIRATY ARABSKIE AL-TAGHROODA, TRADYCYJNA BEDUŃSKA POEZJA ŚPIEWANA	235
JORDANIA KULTURA PLEMION BEDUŃSKICH Z OKOLIC PETRY I WADI RUM	228	OMAN, ZJEDNOCZONE EMIRATY ARABSKIE AY-AYYALA - TRADYCYJNA SZTUKA WIDOWISKOWA W OMANIE I W ZJEDNOCZONYCH EMIRATACH ARABSKICH	235
LIBAN POEZJA LUDOWA AL-ZAJAL	229	PALESTYNA PALESTYŃSKA SZTUKA OPOWIADANIA HIKAYE	235
MAROKO PRZESTRZEŃ KULTUROWA PLACU DŽAMAA AL-FNA	229	ZJEDNOCZONE EMIRATY ARABSKIE AL SADU - TRADYCYJNA SZTUKA TKACKA	236
MAROKO MOUSSEM W TANTANIE	232		
MAROKO ŚWIĘTO WIŚNI W SAFRU	233		

SKARBY KULTURY UNESCO

Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, znana pod angielskim skrótem UNESCO, została powołana w 1945 r. w celu inicjowania i wspierania międzynarodowej współpracy edukacyjnej, naukowej i kulturalnej. Jednym z jej strategicznych zadań stało się zachowanie różnorodności kulturowej na świecie, co realizuje poprzez ochronę światowego dziedzictwa kulturowego. Odbывается się to także poprzez tworzenie list światowego dziedzictwa, wymieniających obiekty i zjawiska uznane za unikatowe ze względu na ich wartość kulturową lub przyrodniczą.

Według UNESCO dziedzictwo kulturowe dzieli się na materialne (zabytki ruchome i nieruchome) oraz niematerialne (tradycje przekazywane z pokolenia na pokolenie). O ile świadomość potrzeby ochrony materialnych pamiątek przeszłości można uznać za powszechną, o tyle ochrona dziedzictwa niematerialnego jest zjawiskiem dość marginalnym, realizowanym dotąd tylko przez specjalistów:

najpierw ludoznawców, później folklorystów, a wreszcie etnografów i antropologów.

Tworząc Listę Niematerialnego Dziedzictwa, UNESCO pragnie nobilitować tę część dziedzictwa ludzkości i zwrócić uwagę, że wartość niematerialnych przejawów kultury, stanowiących dorobek społeczeństw, wspólnot, a czasami zaledwie kilkunastu osób, jest ogromna, a ich ochrona – jako bardzo ulotnych i wyjątkowo podatnych na zmiany cywilizacyjne – kluczowa dla zachowania różnorodności kulturowej na świecie.

Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego została uchwalona 17 października 2003 r., a weszła w życie 20 kwietnia 2006 r. Dokument ten dał początek tworzeniu spisu niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zdefiniował również znaczenie tego pojęcia. Zgodnie z dokumentem niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty

i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności”. Przejawy niematerialnego dziedzictwa kulturowego zostały podzielone na następujące grupy: tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza i praktyka dotyczące przyrody i wszechświata oraz umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Lista Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO obejmuje dwa spisy. Lista Reprezentatywna Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości to najszersza kategoria, obejmująca praktyki związane z budowaniem poczucia

◀ Tancerki baletu królewskiego z Kambodży

▲ Procesja Przenajświętszej Krwi w Brugii, Belgia

tożsamości poszczególnych społeczności, ukazująca ich różnorodność i przypominająca o ich wartości. Z kolei Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wymagającego Pilnej Ochrony grupuje zjawiska wymagające natychmiastowych działań, których przetrwanie jest zagrożone. Dodatkowo jest prowadzony rejestr dobrych praktyk – spis projektów, programów i działań podejmowanych w celu ochrony dziedzictwa niematerialnego, odzwierciedlających założenia konwencji. Na stan z lipca 2015 r. Lista Reprezentatywna Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości obejmuje obiekty pogrupowane według następujących obszarów: Afryka Subsaharyjska, Ameryka Łacińska, Azja i Oceania, Europa i Ameryka Północna, Kraje arabskie.

Wpis na poszczególne listy jest dokonywany na wniosek grup, wspólnot, organizacji pozarządowych oraz jednostek. Obiekty powinny spełniać następujące kryteria: zgłoszony element musi odpowiadać definicji niematerialnego dziedzictwa; umieszczenie go

na liście prawdopodobnie wpłynie na poprawę świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa, zachęci do dialogu międzykulturowego, a także będzie odzwierciedlało różnorodność kulturową. Aplikowany element musi być zgłoszony przez szeroką wspólnotę lub grupę, a także znajdować się na krajowej liście dziedzictwa niematerialnego. Kandydatury na listę pilnej ochrony są dodatkowo oceniane pod kątem zagrożenia ich żywotności spowodowanego naturalnym zanikiem danej praktyki wynikającym ze zmian zachodzących wewnątrz wspólnot kultywujących tradycję lub też z powodu zagrożeń zewnętrznych – zmian cywilizacyjnych i klimatycznych, zjawisk demograficznych i społecznych. Za największe zagrożenie uważa się zjawisko globalizacji prowadzące do homogenizacji kultury.

Polska ratyfikowała konwencję UNESCO 16 sierpnia 2011 r., a zadania wynikające z realizacji jej zapisów wypełnia Narodowy Instytut Dziedzictwa. Obecnie żadna z list niematerialnego dziedzictwa nie zawiera polskich zabytków. NID prowadzi inwentaryzację zasobów polskiego dziedzictwa i sam tworzy

▲ Tradycje ceramiczne Horezu w Rumunii

krajową listę. W tej chwili widnieją na niej: rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej; szopkarstwo krakowskie, pochod Lajkonika; flisackie tradycje w Ulanowie, procesja Bożego Ciała w Łowiczu, język esperanto, umiejętność wytwarzania instrumentu i praktyka gry na kozie (dudy podhalańskie).

Warto poszerzyć swoją wiedzę o tradycje i zwyczaje wpisane na listę UNESCO. Chociaż wydaje się nam, że poznajemy kraje i regiony, zwiedzając ich najsłynniejsze zabytki, to droga do zrozumienia ludzi wiedzie przede wszystkim przez ich tradycje odzwierciedlające najważniejsze wątki lokalnej kultury, a także wyznawane wartości duchowe, etyczne, estetyczne i moralne. To zadanie tym ważniejsze, że wbrew optymistycznemu przekonaniu Mickiewicza, iż „Pieśń ujdzie cało”, to właśnie w dobie globalizacji, uniformizacji i medio-kracji lokalne obyczaje, tradycje i przekonania wydają się najbardziej zagrożoną częścią spuścizny człowieka.

A F R Y K A

ALGERIA **WIDOWISKO MUZYCZNO-POETYCKIE *AHELLIL* Z REGIONU GOUARA**

Tradycyjne widowisko muzyczno-poetyckie *ahellil* powstało w kręgu kultury berberyjskiej, a dziś jest wystawiane przez plemiona zamieszkujące region Gouara w południowo-zachodniej Algierii, na który składa się ok. 100 oaz. Najbardziej popularną i zarazem najwierniejszą tradycji formą są występy członków plemienia Zenete.

Przedstawienie organizuje się zarówno przy okazji świąt religijnych, jak i świeckich. Występy zespołów złożonych z muzyków (wiodącym instrumentem jest flet) oraz śpiewaków (chór może liczyć nawet 100 osób) uświetniają ważne dla lokalnych społeczności obrzędy i ceremonie. Słowa

pieśni wychwalają boskie dary, opiewają piękno świata i harmonijny związek człowieka z naturą. Śpiewana poezja ludu Zenete to również skarbnica wiedzy na temat tradycji i historii plemienia.

Ahellil trwa przez całą noc i składa się zwykle z trzech części. W pierwszej, trwającej do północy, mogą brać udział wszyscy, włączając się do wykonań powszechnie znanych utworów. Druga część jest odgrywana wyłącznie przez profesjonalnych muzyków, a ostatnia, trwająca do świtu, to popis najznamienitszych muzyków i śpiewaków.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2008 r.

▲ Muzycy odgrywający widowisko *ahellil*

▲ Krajobraz regionu Gouara

ALGERIA TRADYCJE WESELNE Z REGIONU TILIMSAN

Północno-zachodni region Algierii – Tilimsan (nazwa francuska: Tlemcen) – słynie z bogatej muzykańskiej kultury tradycyjnej i bardzo cennych średniowiecznych meczetów. Stolica prowincji, także nosząca nazwę Tilimsan, leży u podnóża Atlasu Telskiego i została założona przez Rzymian jako Pomaria. Już od starożytności pełni funkcję jednego z najważniejszych centrów kultury środkowego Maghrebu i jednocześnie ważnego ośrodka handlowego na szlaku transsaharyjskim.

Mieszkańcy regionu słyną z obrzędów weselnych, tworzących niezwykle rozbudowane widowisko o scenariuszu ściśle określonym przez tradycję. Jej ważny składnik to ślubne rękodzieło włókiennicze i jubilerskie. Od setek lat młode panny z Tilimsanu w dniu zamążpójścia przywdziewają uroczysty strój, uszyty zgodnie z wymogami sztuki przekazywanej

z pokolenia na pokolenie. Składa się on z bogato zdobionej jedwabnej sukni oraz haftowanego kaftanu z aksamitu. Wśród biżuterii przyciągają wzrok pełne przepychu precjoza z pereł, zwłaszcza olbrzymi naszyjnik. Na głowę panny młodej nakłada się nakrycie w formie stożka, a jej twarz zakrywa jedwabnym szalem. Tradycyjny strój ślubny ma za zadanie nie tylko zdobić, ale także chronić pannę młodą przed złymi duchami. Magiczne znaczenie ma również makijaż (malowane na twarzy czerwone i srebrne koła) oraz henna pokrywająca dłonie kobiety. Badacze dostrzegają w strojach z Tilimsanu wpływy wielu kultur składających się na bogate dziedzictwo Maghrebu – od rzymskiej poprzez arabską i otomańską aż po andaluzyjską.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2012 r.

▲ Meczet w Tilimsan

ALGERIA DOROCZNA PIELGRZYMKA SUFICH DO MAUZOLEUM ABD AL-KADIRA W EL-ABIOD

Grób Abd al-Kadira, walczącego z Francją algierskiego bohatera narodowego z XIX w., jest

otoczony wielką czcią. W sposób szczególny oddają mu hołd wyznawcy sufizmu, widząc

w nim także wybitnego muzykańskiego mistyka. Sidi Szejk, jak bywał nazywany, został pochowany w El-Abiod Sidi Szejk w prowincji Al-Bajad w północnej części kraju.

Dla wiernych coroczna pielgrzymka do mauzoleum, której szczytowy punkt przypada na ostatni czwartek czerwca, ma znaczenie nie tylko religijne, ale również społeczne, podkreśla bowiem jedność i wspólnotę członków bractwa sufich. Odtwarzaniu ich pierwotnej *communitas* służą wspólnie odprawiane obrzędy i odmawiane modlitwy, a przede wszystkim udział w szczególnej uroczystości odnawiającej przynależność do bractwa. Rytuały trwają przez trzy dni. W okresie pielgrzymowania sufich na placu nieopodal mauzoleum odbywają się również uroczystości o charakterze świeckim, m.in. inscenizacje historycznych walk, wyścigi konne i pokazy taneczne.

Wpis na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości w 2013 r.

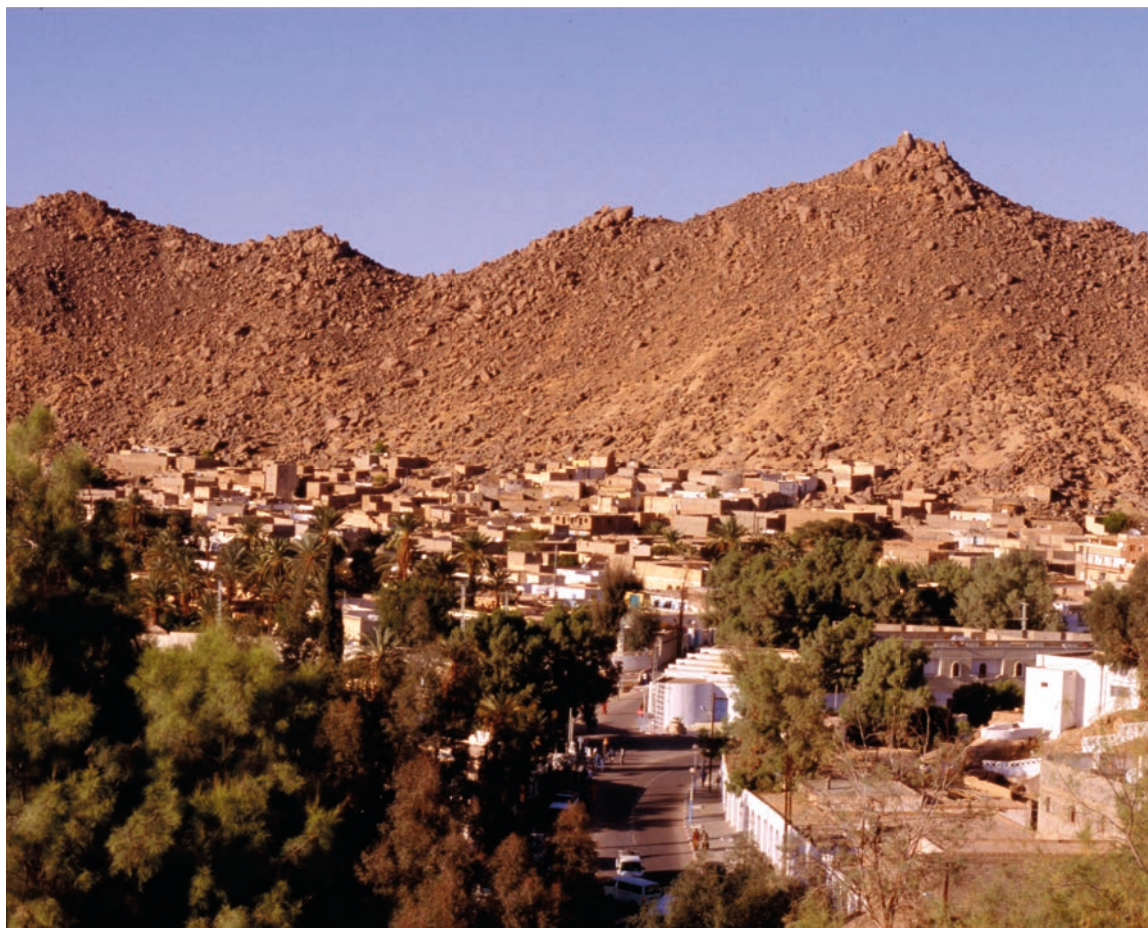
▲ Transport ciała emira Abd al-Kadira z Syrii do Algierii

ALGERIA OBRZĘDY I CEREMONIE SEBEİBA W OAZIE DŻANAT

Słynąca z tradycyjnych uroczystości obrzędowych oaza Dżanat leży w południowo-wschodniej prowincji Agierii, Illizi, tuż przy granicy z Libią. W pierwszym miesiącu muzułmańskiego kalendarza księżycowego odbywa się tutaj co roku dziesięciodniowe święto lokalnych społeczności z ludu Tuaregów. Przez pierwsze dziewięć dni, w okresie zwanym *timoulawine*, wierni rywalizują w zawodach tanecznych i muzycznych. Tylko zwycięzcy mają prawo do aktywnego uczestnictwa w ceremoniach *sebeïba* w ostatni dzień festiwalu. Wyróżniony zostaje zwłaszcza zwycięski śpiewak, który zyskuje status reprezentanta wspólnoty.

Dziesiątego dnia święta mężczyźni zakładają stroje wojowników, aby odtąńczyć tradycyjny taniec z mieczami. Kobiety, również ubrane w świąteczne szaty, wykonują obrzędowe pieśni przy akompaniamencie tamburynów. Wszystkie elementy scenograficzne, kostiumy, biżuteria oraz instrumenty są wytwarzane według tradycyjnych metod przez lokalnych rzemieślników.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2014 r.

▲ Oaza Dżanat

▲ Ceremonia *sebeïba* w oazie Dżanat

ALGERIA/MALI/NIGER TRADYCJA MUZYCZNA IMZAD TUAREGÓW Z ALGERII, MALI I NIGRU

Tradycyjny jednostrunowy instrument *imzad* jest używany przez Tuaregów, nomadyczny lud berberyjski zamieszkujący Saharę na

obszarach należących do Algierii, Mali, Nigru, Libii i Burkina Faso. Gra na nim jest domeną kobiet. Zwraca uwagę bardzo osobisty

▲ Tuaregowie w Mali

▲ Tradycyjny instrument *imzad*

stosunek do instrumentów – zgodnie ze zwyczajem na *imzadzie* nie ma prawa grać nikt poza właścicielką.

Konstrukcja instrumentu bazuje na tykwie. Do ozdobionego malunkami pudła rezonansowego mocuje się trójkątny mostek, na który jest nawijana struna z końskiego włosia. Gra się w pozycji siedzącej, opierając instrument na udach. Dźwięk wydobywa się za pomocą łukowatego smyczka.

Tradycyjna muzyka *imzad* towarzyszy wykonywaniu poetyckich pieśni podczas najważniejszych tuareckich uroczystości religijnych i świeckich. Przekazywane z pokolenia na pokolenie utwory sławią dokonania miejscowych bohaterów. Wykonawczynie towarzyszą modulowane dźwięki wydawane przez słuchaczy. Magiczna moc muzyki ma odpędzać złe duchy i pomagać chorym.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2013 r.

BENIN/NIGERIA/TOGO UROCHYSTOŚĆ GELEDE

Tradycja *gelede* należy do dziedzictwa kulturowego Jorubów, którzy zamieszkują Benin, Nigerię i Togo. Ten blisko trzydziestomilionowy lud posiada wspólny język – joruba – mający status literackiego, oraz bogate tradycje obrzędowe. Jedną z najpopularniejszych praktyk jest widowisko wystawiane co roku po zakończeniu zbiorów, a także przy okazji uroczystości ważnych dla lokalnych społeczności.

Najważniejszym punktem *gelede* jest rytualny nocny taniec wykonywany przez dwie grupy tancerzy, męską i żeńską. Mężczyźni występują w specjalnych kostiumach, których najważniejszym elementem są niezwykle maski z drewna i bawełny, często o charakterze satyrycznym, przedstawiające ludzi

i zwierzęta. To prawdziwe dzieła sztuki rękodzielniczej. Do dziś kostiumy i akcesoria wykorzystywane w rytuale są przygotowywane przez rzemieślników według zasad przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Unikatowe egzemplarze masek *gelede* z okresu kolonialnego można podziwiać w londyńskim British Museum.

Religijne znaczenie obrzędu jest związane z boginią Iya Niya, czczoną jako pramatka, a także z kultem przodków. *Gelede* służy także prześląganiu boskich matek (*aje*), które kontrolują życiowe siły ludzi. Wykonywane pieśni opowiadają mity i historię Jorubów.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2008 r.

▲ Męski strój zakładany podczas uroczystości *gelede*

BOTSWANA GARNCARSTWO W REGIONIE KGATLENG W BOTSWANIE

Tradycyjne garncarstwo społeczności Bakgatla ba Kgafela mieszkającej w Kgatleng we wschodniej Botswanie jest domeną kobiet. Naczynia powstają wyłącznie z naturalnych materiałów, których pozyskaniem również

zajmuje się żeńska część wspólnoty. Proces rozpoczyna się od ubijania kawałków skały osadowej (iłowca) w moździerz. Sproszkowany materiał jest przesiewany przez sito, a następnie mieszany i ugniatany z wodą, aż

uzyska plastyczną konsystencję. Powierzchnia uformowanego naczynia jest wygładzana za pomocą zwilżonych wodą dłoni. Kiedy naczynie jest jeszcze mokre, na zewnętrzne ścianki nanosi się kolorowe zdobienia. Następnie garnek jest wypalany w przykrytym szczelnie drewnem palenisku. Zablockowanie dostępu powietrza zapobiega pękaniu naczynia.

Zgodnie z tradycją garncarskie wyroby z Kgatlengu służą do przechowywania piwa, przeprowadzania fermentacji mąki z sorgo, noszenia wody oraz gotowania. Pełnią też funkcję naczyń rytualnych stosowanych w kulcie przodków oraz w tradycyjnych obrzędach leczniczych. Mają różne kształty, ale najczęściej występują w formie stożka lub walca.

Przekazywana z pokolenia na pokolenie tradycja ręcznego wyrobu garnków jest dziś zagrożona wymarciem ze względu na konkurencję fabrycznych wyrobów. Sprzedawane na lokalnych targowiskach tradycyjne naczynia Bakgatla ba Kgafela są dziś kupowane głównie w celach dekoracyjnych, a nie gospodarczych.

Wpis na Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wymagającego Pilnej Ochrony w 2012 r.

▲ Ilustracja przedstawiająca tradycyjny wyrób naczyń w Botswanie

BURKINA FASO/MALI/WYBRZEŻE KOŚCI SŁONIOWEJ **BALAFON — TRADYCYJNY INSTRUMENT Z AFRYKI ZACHODNIEJ**

Balafon to zachodnioafrykańska odmiana ksylofonu pięciostopniowego. Instrument jest zbudowany z wydrążonych tykw połączonych drewnianymi deseczkami o różnej długości (zazwyczaj 11–21 deseczek w jednym rzędzie). Znajdujące się pod nimi tykwy pełnią funkcję rezonatorów. Ich otwory pokrywają specjalne membrany wykonane z włókien kokonów. Dźwięk jest wydobywany za pomocą pałek zakończonych gumą.

Balafon jest znany w Afryce od XIII w. Pochodzi prawdopodobnie z Mali. Gra na nim, solowa lub zespołowa, uświetnia uroczystości religijne i świeckie.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2012 r.

▲ Mężczyzna grający na balafonie

BURUNDI **OBRRZĘDOWY TANIEC Z BĘBNEM KRÓLEWSKIM**

▲ Tradycyjne bębny z Burundi

Widowisko obrzędowe z Burundi, którego najważniejszy element stanowi taniec przy dźwiękach potężnych bębnow królewskich, ma ogromne znaczenie dla kultywowania dziedzictwa kulturowego i tożsamości społecznej. Występy muzyków i tancerzy są organizowane w czasie świąt narodowych oraz ważnych lokalnych uroczystości.

Muzycy wywodzą się ze społeczności tradycyjnie związanych z opieką nad świętymi. Jest ich zawsze 12. Grają na bębnach postawionych na ziemi lub trzymanych ponad głową, otaczając półkolem tancerzy. Wodzący rytm ustala główny bębniarz w zespole. Zarówno tancerze, jak i muzycy są ubrani w tradycyjne stroje. Taniec zawiera wiele elementów popisów sprawnościowych. Tańczący nierzadko trzymają w dłoniach pałki używane do gry na bębnach.

Burundyjski obrzęd był niegdyś mocno związany z kultem przodków, gdyż zgodnie z tradycją taniec i dźwięk bębnow mają chronić społeczność przed złymi duchami. Obecnie znaczenie religijne nie jest już tak mocno podkreślane.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2014 r.

ETIOPIA ŚWIĘTO MESKEL

Święto *Meskel* jest obchodzone na pamiątkę odnalezienia przez cesarzową Helenę szczątków Krzyża Świętego i jest znane w całym świecie chrześcijańskim jako Święto Znalezienie Krzyża. Główne uroczystości, przypadające na 17. dzień miesiąca *meskerem* według etiopskiego kalendarza (27 września), odbywają się na placu Meskel w Addis Abebie.

Święto rozpoczyna uroczysta procesja z pochodniami. Kapłani w uroczystych szatach intonują pieśni religijne, które podejmują wierni. Inscenizuje się scenę odnalezienia krzyża. Helena, odgrywana przez młodą kobietę,

jest niesiona na cesarskim tronie w asyście grupy uzbrojonych żołnierzy. Pośrodku placu układa się udekorowany trawą i kwiatami stos z gałęzi i pochodni, zwany *demera*. Według legendy cesarzowa kazała po raz pierwszy zapalić po odnalezieniu relikwii w 326 roku. Przywilej podpalenia *demery* należy do patriarchy Etiopskiego Kościoła Ortodoksyjnego Tewahedo. Ceremoniałowi towarzyszy muzyka wykonywana przez orkiestry dęte.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2013 r.

▲ Płonąca *demera* podczas święta *Meskel*

GAMBIA/SENEGAL TANIEC KANKURANG PLEMION MANDINKA

▲ Tancerze *kankurang*

Tradycja *kankurang* to ważna część dziedzictwa kulturowego ludu Mandinka, żyjącego na terenie Gambii i Senegalu. Tańce towarzyszą najczęściej obrędom inicjacyjnym, urządzanym w sierpniu lub wrześniu.

Tancerze *kankurang* przywdziewają kostiumy z trawy i kory barwionej ochrą. Ich twarze zakrywają maski z kory, a ciała są pokryte ciemnopomarańczowym barwnikiem. W dłoniach trzymają maczety i kije, które mają odganiać złe moce. Pokazy towarzyszą głównie takim uroczystościom jak nadawanie imion, obrzezanie i wesela. Inicjacja, czyli przyjęcie młodych chłopców do grona pełnoprawnych członków plemienia, jest prowadzona przez głównego tancerza – przewodnika, który zabiera uczestników do lasu, a następnie, po dokonaniu wszystkich obrzędów, w triumfalnym pochodzie przeprowadza ich przez wioskę. Młodzieńcy są witani przez społeczność radosnymi okrzykami i dźwiękami bębnów. Kulminacyjnym momentem rytuału jest uroczysty taniec *kankurang*.

Dziś *kankurang* jest zagrożony – tradycję kultywują tylko niektóre społeczności zamieszkane w południowej Gambii.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2008 r.

GWINEA ŚWIĘTY INSTRUMENT SOSO-BALA Z NIAGASSOLI

Sosso-bala to rodzaj *balafonu*, tradycyjnego instrumentu perkusyjnego typowego dla społeczności zachodnioafrykańskich. Najważniejszym dla ludu Mande jest szczególnie egzemplarz, datowany na XIII w., a przechowywany w Niagassoli w Gwinei.

Znaczenie *sosso-bala* wiąże się z aktem założenia imperium Mali, średniowiecznego państwa ludu Mande, istniejącego w latach 1235–1645. Zgodnie z tradycją *balafon* należał do XIII-wiecznego władcy Soumaoro *Kanté*, który został pokonany przez Sundiatę Keitę, założyciela imperium. W ten sposób instrument, według wierzeń obdarzony magicznymi właściwościami, znalazł się z posiadaniu królów Mande.

Balafon ma długość 1,24 m. Tworzy go szereg składający się z 20 deseczek, pod którymi znajdują się tykwy pełniące funkcję pudła rezonansowego. *Sosso-bala* jest przechowywany wraz z innymi symbolicznymi przedmiotami z czasów imperium Mali w glinianej chacie w wiosce Niagassola. Tylko jeden człowiek, strażnik *balatigui*, ma prawo na nim grać, a czyni to wyłącznie z okazji tradycyjnych świąt religijnych i ważnych uroczystości. Muzyce na *sosso-bala* towarzyszą hymny sławiące założycieli imperium Mali oraz ważne osobistości.

Wpis na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości w 2008 r.

▲ Mężczyźni z *djembe* i *balafonem* w Gwinei

KENIA ŚWIĘTE GAJE KAYA LUDU MIJIKENDA

Lud Mijikienda („dziewięć miast”) łączy dziewięć plemion zamieszkujących wybrzeża Kenii, południowej Somalii i północnej Tanzanii. Członkowie tej społeczności mieszkali niegdyś w ufortyfikowanych wioskach zakładanych w lasach *kaya* (nazwa ta odnosi się również do samych osad). Dzisiaj osady przodków są przez ich potomków uważane za święte, będąc ważnym symbolem tożsamości i jedności kulturowej Mijikiendów.

Osady *kaya* są rozsiiane na odcinku kenijskiego wybrzeża o długości ok. 200 km.

Najstarsze pochodzą z XVI w. i stanowią źródło talizmanów, a także miejsce kultywowania szeregu obrzędów i zwyczajów. Wiele tradycyjnych praktyk dotyczy ziołolecznictwa, *kaya* są bowiem miejscem występowania wielu naturalnych roślin używanych w medycynie tradycyjnej. Korzystanie z zasobów świętych gajów jest regulowane przez prawo zwyczajowe.

Wpis na Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Wymagającego Pilnej Ochrony w 2009 r.

▲ Mężczyzna z ludu Mijikenda w świętym gaju *kaya*

▲ Przedstawiciele ludu